

2007-12-19

nr 7/07

TCO granskar

”Vi måste ge röst åt alla dem som drabbas!”

Därför avgick jag från Försäkringskassan
– Intervju med Inger Efraimsson

Författare:

Leif Åke Falk (Intervju)

Journalist

e-post: leif-ake.falk@bredband.net

tel: 070-595 45 85

Kjell Rautio (Förord)

Samhällspolitisk utredare

Avdelningen för samhällspolitik, TCO

e-post: kjell.rautio@tco.se

tel: 070-223 32 29

Förord

Den 12 december 2007 offentliggör Inger Efraimsson sitt beslut att i protest lämna sitt uppdrag som ordförande i Försäkringskassan. Skälet är att hon inte längre kan vara lojal med regeringens politik. Regeringen, arbetsmarknadens parter och berörda beslutsfattare gör klokt i att lyssna till den erfarenhetsbaserade kunskap som Inger Efraimsson bygger sina slutsatser på. Därför väljer TCO nu att i rapportform belysa de tankar och överväganden som ligger bakom hennes beslut att avgå som styrelseordförande för Försäkringskassan.

Det handlar bland annat om att regeringen vill slopa möjligheten att få högre ersättning än 75 procent genom olika avtalslösningar efter 12 månaders sjukskrivning. Som tidigare ordförande för SKTF känner Efraimsson mycket väl till att förslaget med stor sannolikhet strider mot ILO:s regelverk.

Förslagen om sänkta ersättningsnivåer för sjukskrivna, som varit och är en grundpelare i regeringspolitiken, löser inte heller de centrala problemen i sjukförsäkringen, menar hon. De sjuka blir inte friskare snabbare av att bli fattigare.

Men Efraimssons kritik stannar inte där. Regeringen säger sig också vilja strama upp och skynda på rehabiliteringsprocessen genom att införa en s.k. rehabiliteringskedja, med tydligt preciserade tidsgränser. Senast efter tre månaders sjukfrånvaro ska det ha prövats om den sjukskrivne kan utföra andra arbetsuppgifter hos arbetsgivaren än sina vanliga. Senast efter sex månader ska arbetsförmågan hos den försäkrade bedömas mot hela arbetsmarknaden. Individuella undantag från detta regelverk kan göras endast om den försäkrade, efter medicinsk behandling och självläkning, ”med stor sannolikhet” kan återgå i arbete hos arbetsgivaren.

TCO har tidigare varnat för att den uppstramade ”rehabiliteringskedjan” kan innebära att anställningstryggheten urholkas för dem med ohälsa. Får man en svår sjukdom riskerar man, om rehabiliteringskedjan sjösatts, att förlora sin anställning. Arbetsgivarna friskrivs ytterligare en gång från sitt ansvar att förbättra arbetsmiljön och förhindra att ohälsa uppstår. Allt fler medborgare med ohälsoproblem riskerar därmed att ”ramla mellan stolarna”. I förlängningen kan tilltron till våra trygghetssystem rubbas. Utifrån sin mångåriga erfarenhet, av att arbeta med välfärdspolitik och sjukförsäkringsfrågor, betonar nu Inger Efraimsson vikten av att ta dessa farhågor på yttersta allvar.

Intervju med Inger Efraimsson, avgående ordförande i styrelsen för Försäkringskassan, och tidigare ordförande i TCO-förbundet SKTF

– Fackföreningsrörelsen, inte minst TCO, är den kraft i samhället som måste ge röst åt alla dem som på olika sätt drabbas av regeringens politik när det gäller svårt utsatta människor. De är så utsatta att de själva har små möjligheter att ge röst åt sin situation. Då är det facket som måste ta på sig den uppgiften.

Det säger Inger Efraimsson, som nyligen bestämt sig för att avgå som ordförande i styrelsen för Försäkringskassan och som tidigare var mångårig förbundsordförande för TCO-förbundet SKTF.

Inger Efraimsson beslöt nyligen att avgå som styrelseordförande i Försäkringskassan. Det sker i samband med årsskiftet. I ett brev till regeringen lät hon meddela att hon inte vill komma ifråga som ordförande för en ny period.

– Jag kände att jag inte längre kan vara lojal med regeringens politik på det här området, motiverar hon.

Varför?

Ja, för Inger Efraimsson handlar det framförallt om tre huvudpunkter i regeringens politik. Gemensamt för de tre punkterna är att de handlar om regeringens syn på sjuka människor och deras ekonomiska situation.

- **För det första** är Inger Efraimsson djupt kritisk till att regeringen har aviserat att ingen ska kunna få mer än 75 procent i sjukpenning efter tolv månaders sjukskrivning. En minskningsregel föreslås som innebär att kompletterande skydd via kollektivavtal (avtalsförsäkring) eller privata försäkringar räknas av mot den generella sjukersättningen.

– Jag reagerade starkt mot detta när jag såg det i regeringens budgetproposition i höstas. Enbart detta förslag är tillräckligt för att jag inte kan ställa mig lojal med regeringens politik, säger Inger.

Förslaget har också fått förödande och samstämmig kritik från såväl de fackliga organisationerna som arbetsgivarna (Svenskt Näringsliv) och försäkringsbranschen. I praktiken handlar förslaget om att konfiskera kollektivavtal och privata försäkringar, det vill säga ett avtalsförbud.

Redan den förra socialdemokratiska regeringen införde en liknande minskningsregel i början av 1990-talet och uttalade i mitten på 1990-talet hot om lagstiftning om kollektivavtal träffades på en annan nivå än den i lagen angivna. Det ledde till att s-regeringen blev anmäld till och senare 1993 respektive år 1998 allvarligt kritiserad av FN:s arbetslivsorgan ILO, eftersom beslutet stred mot grunderna för de ILO-konventioner som Sverige har ratificerat. ILO – som därefter skärpt sin praxis på området – krävde även att hållas informerad om den fortsatta utvecklingen i Sverige

– Inte minst mot den bakgrunden är det förvånande att den nuvarande regeringen slår in på den vägen, eftersom Sverige riskerar att bli fälld av ILO-kommittén, konstaterar Inger.

Regeringen har lovat komma med förtydligande preciseringar av sitt förslag i en s.k. departementsskrivelse. Avsikten är att regeringens förslag ska genomföras från den 1 juli 2008. Men denna skrivelse har nu fördröjts.

– Det är möjligt att regeringen nu börjar få kalla fötter, säger Inger.

- **För det andra** är Inger Efraimsson djupt kritisk till att regeringen – som hon säger – “successivt och stegvis drar åt tumskruvarna på de sjukskrivna”.

Det handlar om att hela sjukskrivningsprocessen stramas åt i syfte att sjukskrivna ska komma tillbaka i arbete. Regeringen kallar det för “rehabiliteringskedjan”. Senast efter 3 månaders sjukskrivning ska man provas om man kan gå tillbaka till annat jobb där man är anställd. Efter sex månaders sjukskrivning ska man tvingas söka jobb över hela arbetsmarknaden, om man inte kan återgå till sitt gamla jobb. Efter 12 månaders sjukskrivning ska endast mycket svåra sjukdomsfall ge rätt till förlängd sjukpenning.

– Den här 6-månadersregeln drabbar ju mycket utsatta människor som knappast har någon organisation att vända sig till. De tar ofta på sig en skam- och skuld känsla för att de hamnat i den situation de befinner sig. I det läget ska de alltså tvingas säga upp sin anställning för att provas mot hela arbetsmarknaden. Det är inhumant. Och det är ett sätt att bakvägen urholka anställningsskyddet och LAS. I LAS är nämligen inte 6 månaders sjukskrivning saklig grund för uppsägning. Men regeringens regel leder till att det får den konsekvensen. Så detta är både en facklig fråga och en välfärdsfråga, betonar Inger.

Hon konstaterar att det finns en rad sjukdomar och sjukdomstillstånd som tar längre tid än sex månader att bli frisk ifrån och därmed kapabel att återgå till sitt arbete. Hon tar cancersjuka och svårt trafikskadade som ett par exempel. Men hon har fler.

– Efter det att det blev offentligt att jag hoppar av som ordförande i Försäkringskassan har jag fått många telefonsamtal och mail. Bland annat har jag fått flera mail från kuratorer i psykiatrin som är jättekymrade. En stor del av sjukdomarna är ju psykiskt betingade och de kan ta längre tid än sex månader att rehabilitera. Ska man då i ett psykiskt skört och utsatt läge tvingas säga upp sig från sitt jobb och söka jobb över hela arbetsmarknaden? Det är inte mänskligt, anser Inger.

Hon exemplifierar med läraryrket och socialarbetaryrket. Båda är tuffa och pressande yrken idag. Många blir psykiskt nerkörda och tvingas sjukskriva sig.

– Det är orimligt att tvinga bort dem från sina anställningar efter sex månader. De har en lång utbildning. Ge dem en rimlig tid att komma tillbaka till sitt jobb och yrke, betonar Inger.

Hon berättar också att den senaste tiden också fått många mail från Försäkringskassans personal, organiserade inom Statstjänstemannaförbundet inom TCO.

– Det är de som måste följa det regelverk som regeringen bestämmer ska gälla. Det är de som ska bedöma varje enskilt ärende när det gäller sjukersättningsprocessen eller rehabiliteringskedjan. Och de vittnar om hur svårt det är att bedöma många ärenden, enskilda människors svåra situation. Många som jobbar på Försäkringskassorna känner en enorm dystert och tycker att det är bra att jag säger ifrån.

Inger Efraimsson betonar att hon ställer upp på en inriktning som innebär att regelverken stramas upp och att reglerna blir lika över hela landet. Hon understryker också att hon självklart anser försäkringssystemen ska ha en drivkraft för att människor ska återgå i arbete framför att vara sjukskrivna.

– Allt det där ställer jag upp på. Ingen är hjälpt av att hamna i passivitet. Bästa hjälpen är att ha ett jobb. Långa sjukskrivningar är inte bästa lösningen. Men regeringens sammantagna politik nu går alltför långt. Nu pressas svårt utsatta människor att ta ett jobb till varje pris. Det är förskräckande, säger Inger.

Hon utvecklar sin oro för hur de förändringar som den nuvarande regeringen beslutat om eller föreslår kommer att slå mot det generella välfärdsystemet och därmed de svagaste människornas situation och utsatthet.

– Att klämma åt någon ekonomiskt som redan har en svag privatekonomi är ovärdigt. Ingen blir friskare av det. Och det är samma sak med a-kasseersättningen.

Inger pekar på den pressande och ovissa situation som de hamnar i som väljer att överklaga ett beslut om avslag till fortsatt sjukpenning.

– Eftersom det är arbetsförmågan som styr är det många som inte får fortsatt sjukpenning beviljad. Om man överklagar beslutet kan det ta över ett år innan man får sin sak prövad. Och under den tiden får man ingen sjukpenning.

– Hur ska man klara ekonomiskt under tiden? För dem som får avslag efter ett års väntan är det naturligtvis särskilt svårt. Och man kan inte försöka få ett jobb under tiden man väntar på överklagandet för då faller argumentet att man saknar arbetsförmåga. Så bestämmer man sig för att överklaga kan man lätt hamna i en Moment 22-situation, om man under tiden ska försöka klara sig ekonomiskt, säger Inger och fortsätter:

– Så har man fått avslag på fortsatt sjukpenning och väljer att överklaga då måste man nästan ha en årslön på banken för att kunna driva sin sak. Eller ha en maka eller make som kan försörja en.

– Det är lätt att ha förståelse för att människor havererar under en sådan här “resa” och tappar tilltron till rättssamhället, säger Inger Efraimsson.

- **Den tredje punkten** i regeringens politik som gör att Inger Efraimsson inte längre känner att hon vara lojal med regeringen är regeringens beslut att från årsskiftet sänka den sjukpenningsgrundande inkomsten från 80 procent till 77 procent.

– Det är inte så stor sänkning. Men det är ändå en sänkning och det är svårt nog för många med bara 80 procents ersättning. Många människor har svårt att “ta” även små sänkningar av ersättningen. Det trycker ner dem i fattigdom, understryker Inger som erinrar om och hyllar den s.k. inkomstbortfallsprincipen¹ när det gäller våra försäkringssystem.

Sammantaget innebär de tre huvudpunkter som Inger Efraimsson kritiserar i regeringens politik att allt fler människor “skalas bort” från a-kassan och sjukkassan. Och det innebär i sin tur att Sverige, enligt Inger, går från ett generellt välfärdssystem till ett system med individuell behovsprövning.

– När tumskruvarna dras åt på det här sättet innebär det också att människor tvingas gå till lägre betalda jobb. Det handlar om reservationslön, det vill säga att den individuella behovsprövningen innebär att a-kasseersättningen eller socialbidragsnormen har en lönedepressande effekt. När lönebotten sätts av a-kassan pressar man människor att ta ett jobb till varje pris. Det ligger ett tydligt systemskifte i detta, konstaterar Inger.

¹ De offentliga trygghetssystemen, varav socialförsäkringssystemet är ett, bygger på viktiga principer som arbetslinjen, inkomstbortfallsprincipen och principen att de omfattar alla individer. Inkomstbortfallsprincipen innebär att i stort sett alla, inte bara de med låga inkomster, omfattas och gynnas av socialförsäkringssystemet. Därmed skapas en solidaritet även hos samhällets mellanskikt.

Med inkomstbortfallsprincipen som kompass måste varje förändring av systemet analyseras så att vi inte omvägen hamnar i grundtrygghetssystemet. Ju fler som är med och betalar för välfärden, desto mer resurser kommer samhället att ha att omfördela och för att garantera inkomstbortfallet.

För Inger Efraimsson – med den mångåriga bakgrund i fackföreningsrörelsen som hon har – ter det sig helt naturligt att det är facket som måste ge sin röst hörd och ge röst åt alla de människor som nu kläms åt ekonomiskt.

– Många av dem som nu är utsatta och kläms åt skriker inte så högt och protesterar. De kanske skäms och känner sig skuldyngda. I det läget är tilltron till fackföreningsrörelsen stor, slår Inger Efraimsson fast.

Regeringen har nu utsett Erik Åsbrink, tidigare finansminister (s) att ta över ordförandeklubban i Försäkringskassans styrelse efter Inger Efraimsson.

– Han kan nog bli en bra och effektiv ordförande, säger Inger diplomatiskt. Jag önskar honom förstås lycka till.

TCO

TCO är en facklig centralorganisation som har 17 medlemsförbund med tillsammans 1,3 miljoner medlemmar. Därav är 60 000 studerandemedlemmar i något av fackförbunden inom TCO.

Bland TCO-förbundens medlemmar finns många olika yrkesgrupper, allt från civilekonomer, jurister, civilingenjörer och statsvetare till socionomer, lärare, sjuksköterskor, poliser och skådespelare. TCO är den fackliga centralorganisation vars förbund organiserar flest akademiker.

TCO-förbunden finns inom alla områden på arbetsmarknaden, inom såväl privat och offentlig sektor som inom tjänste- och tillverkningsindustrin. Fackförbunden har stora kunskaper och lång erfarenhet av de spelregler som gäller mellan anställda och arbetsgivare.

Vill du veta mer? Gå in på www.tco.se.

FTF – facket för försäkring och finans

försvarsförbundet

FINANSFÖRBUNDET

JOURNALIST
FÖRBUNDET

Lärarförbundet

Polisförbundet

SFHL

SKTF

symf

teaterförbundet
fackförbundet för scen & media

Tco

Besöksadress: Linnégatan 14 • Postadress: 114 94 Stockholm
Telefon: 08-782 91 00 • www.tco.se